

Asiantuntijalausunto

13.3.2024

VN/1/2024
VN/1/2024-TEM-26

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi työehtosopimuslain ja työriitojen sovittelusta annetun lain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi (HE 12/2024 vp)

Lakivaliokunta on pyytänyt työ- ja elinkeinoministeriöltä lausuntoa erityisesti ehdotuksesta, jolla lisättäisiin työntekijälle velvoite maksaa työnantajalleen hyvitystä, mikäli hän jatkaisi työntekijäjärjestön toimeenpanemaa tuomioistuimen lainvastaiseksi toteamaa työnseisausta saatuaan tiedon tuomiosta ja mainittuun ehdotukseen liittyvistä oikeusturvanäkökohdista. Työ- ja elinkeinoministeriö lausuu ehdotuksesta seuraavaa.

Ehdotuksen lähtökohdat

Esityksessä ehdotetaan, että työsopimuslain (55/2001) 3 lukuun lisättäisiin uusi 6 § ja merityösopimuslain (756/2011) 4 lukuun uusi 9 § työntekijän hyvitysseuraamuksesta lainvastaiseksi todetun työnseisauksen jatkamisesta. Työntekijä, joka jatkaisi työntekijäyhdistyksen toimeenpanemaa tuomioistuimen tuomiossa lainvastaiseksi todettua työnseisausta vielä senkin jälkeen, kun työnantaja on ilmoittanut hänelle tuomiosta, olisi velvollinen maksamaan työnantajalleen hyvitystä 200 euroa. Oikeus hyvitykseen ei edellyttäisi tuomion lainvoimaisuutta.

Ehdotetun hyvitysseuraamuksen tarkoituksena on lainvastaisen toiminnan ennaltaehkäiseminen ja siitä työnantajalle aiheutuvien vahinkojen välttäminen. Työntekijän hyvitysvastuu olisi seuraamus lainvastaisen toiminnan tietoisesta jatkamisesta ja työsopimusvelvoitteiden laiminlyönnistä.

Lainvastaisella työnseisauksella tarkoitettaisiin ensinnäkin työnseisausta, jonka tuomioistuin on katsonut työehtosopimuslain (436/1946) 8 §:ssä tarkoitettulla tavalla työehtosopimukseen kohdistuvaksi ja siten työrauhavelvollisuuden vastaiseksi. Lisäksi lainvastaisella työnseisauksella tarkoitettaisiin työnseisausta, jonka tuomioistuin on todennut työehtosopimuslakiin ja työriitojen sovittelusta annetun lakiin ehdotettujen myötätuntotyötaisteluiden ja poliittisten työtaisteluiden rajoitusten vastaiseksi.

Postiosoite
Postadress
Postal Address
Työ- ja elinkeinoministeriö

PL 32
00023 Valtioneuvosto

Käyntiosoite
Besöksadress
Office

Aleksanterinkatu 4
Helsinki

Puhelin
Telefon
Telephone

0295 16001
+358 295 16001

Faksi
Fax
Fax

09 1606 2160
+358 9 1606 2160

s-posti, internet
e-post, internet
e-mail, internet

kirjaamo.tem@gov.fi
www.tem.fi

Suomea sitovat kansainväliset velvoitteet, kuten Kansainvälisen työjärjestö ILO:n yleissopimukset, sallivat oikeasuhtaisten seuraamusten asettamisen lainvastaiseen työtaisteluun osallistuvalla työntekijällä. Ehdotettua hyvitysseuraamusta voidaan pitää määrältään verrattain vähäisenä. Työsopimuksella työntekijä sitoutuu olemaan sovittuna työaikana työnantajan käytettävissä työsopimuksen mukaisiin työtehtäviin. Ehdotuksella turvattaisiin perusoikeutena turvatus omaisuuden suoja toteutumisesta.

Työntekijän oikeusturva

Työntekijältä edellytettäisiin tietoisuutta siitä, että tuomioistuin on katsonut työnseisauksen lainvastaiseksi. Työntekijän oikeusturvan toteutumisen kannalta merkityksellistä on, että työnantajan olisi informoitava työntekijää tuomiosta ja sen sisällöstä. Työnantajan olisi perusteltua ilmoittaa tuomiosta kirjallisesti. Jos työnantaja ei ole informoinut työntekijäänsä tai on tehnyt sen puutteellisesti, työntekijällä ei olisi velvollisuutta maksaa hyvitystä.

Työntekijä välttyisi hyvitysseuraamukselta lopettamalla tuomioistuimen lainvastaiseksi toteamaan työnseisaukseen osallistumisen. Hyvitysvelvollisuus syntyisi vasta, kun työntekijä tietoisena tuomiosta jatkaa osallistumista työntekijäyhdistyksen toimeenpanemaan lainvastaiseen työnseisaukseen.

Hyvitys olisi kuhunkin työtaisteluun nähden kertaluonteinen ja sen vuoksi lainvastaisen työnseisauksen jatkuessa työnantajalle ei syntyisi oikeutta uuteen hyvitykseen. Hyvityksen maksuvelvollisuus voisi kuitenkin syntyä, jos lainvastainen työnseisaus lakkaisi ja alkaisi uudelleen.

Jos työntekijä katsoisi, ettei työnantajalla ole oikeutta hyvitykseen, ja kiistäisi hyvityksen perusteen, työnantajan tulisi nostaa asiassa velkomuskanne yleisessä tuomioistuimessa. Jos hyvityksen peruste olisi selvä ja riidaton, työntekijä voisi maksaa hyvityksen työnantajalleen tai työnantaja voisi kuitata hyvityksen työntekijän palkasta ottaen huomioon kuittausoikeuden yleiset edellytykset ja työsopimuslain 2 luvun 17 §:n 1 momentissa säädetyt rajoitukset.

Ehdotuksen säännöskohtaisissa perusteluissa (HE 12/2024 vp, s. 86) todetaan, että yleisten kuittausta koskevien periaatteiden mukaan työnantajalla ei ole kuitata hyvityssaataavaa, jos se on perusteeltaan riitainen. Hallituksen esityksen antamisen jälkeen tietoon on tullut ratkaisu KKO 2007:25, jossa katsottiin, että kuittauksen yleisenä edellytyksenä oleva saamisen perimiskelpoisuus merkitsee, että saatavasta voidaan oikeudenkäynnissä antaa suoritusuomio. Sen sijaan perimiskelpoisuus ei edellytä sitä, että saatava olisi riidaton, vaan saatavan olemassaolo ja kuittauskelpoisuus on riitauteuilta osin tutkittava oikeudenkäynnissä. Ratkaisun merkitystä suhteessa työnantajan kuittausoikeuteen on siten vielä arvioitava.

Työnantajan hyvitysoikeuden edellytyksenä ei olisi, että tuomioistuimen ratkaisu työnseisauksen lainvastaisuudesta saa lainvoiman. Pyrkimyksenä on vaikuttaa työntekijöiden toimintaan ennaltaehkäisevästi ja mahdollisimman nopeasti, jotta lainvastaiseksi todetun työnseisauksen jatkamisesta työnantajalle mahdollisesti aiheutuvat vahingot vältetään. Jos oikeus hyvitykseen edellyttäisi tuomion lainvoimaisuuden odottamista, työnantajan oikeussuojan tarve ei toteutuisi. Jos työnseisaus sittemmin valitusasteessa todettaisiin lainmukaiseksi, olisi työntekijällä oikeus saada työnantajalta maksamansa hyvitys takaisin.

Kysymys tuomion lainvoimaisuudesta koskisi vain tapauksia, joissa työnseisauksen laillisuus on ratkaistu yleisessä tuomioistuimessa. Kyse olisi työrauhavelvollisuuden ulkopuolella järjestetystä myötätuntotyötaistelusta tai poliittisesta työtaistelusta. Huomioiden etenkin myötätuntotyötaisteluiden varsin kapea-alaiset rajoitukset työrauhavelvollisuuden ulkopuolella, on oletettavaa, että kysymys työnseisauksen laillisuudesta tulee yleisen tuomioistuimen ratkaistavaksi varsin harvoin. Valtaosa työtaisteluiden laillisuutta koskevista tapauksista ratkaistaneen työtuomioistuimessa, jonka tuomiot ovat heti lainvoimaisia.

Oikeudenkäyntikuluriskin osalta on huomioitava, että työtaisteluihin osallistuvat työntekijät ovat oletettavasti pääsääntöisesti järjestäytyneitä. Tavanomaisesti työntekijäyhdistykset tarjoavat jäsenilleen oikeudellista apua ja joissakin tilanteissa saattavat vastata mahdollisista oikeudenkäyntikuluista.

Kynnys oikeusprosessiin on kuitenkin oletettavasti korkea molempien osapuolten osalta ottaen huomioon hyvitysseuraamuksen määrän. Siten yksittäisen työntekijän hyvitysseuraamus toteutunee suhteellisen harvoin.

Työntekijän työsuhdeturva

Työntekijälle ei saisi koitua lainvastaisen työnseisauksen jatkamisesta hyvitysvelvollisuuden ja mahdollisen lakonaikaisen palkanmaksun keskeytymisen lisäksi muita seuraamuksia. Työntekijäyhdistyksen toimeenpanemaan lainvastaiseen työtaisteluun osallistuva työntekijä olisi työsopimuslain 7 luvun 2 §:n 2 momentin ja merityösopimuslain 8 luvun 2 §:n 2 momentin mukaisen erityisen työsuhdeturvan piirissä. Lainvastaiseen työtaisteluun osallistuminen ei ole laissa edellytetty asiallinen ja painava syy työsopimuksen irtisanomiselle, jos lainvastaisen työnvastaisen työtaistelun on toimeenpannut työntekijäyhdistys.

Vaihtoehtoiset seuraamukset

Valmistelussa on arvioitu vaihtoehtoisia seuraamuksia lainvastaiseksi todetun työnseisauksen jatkamisesta. Vaihtoehtoina on arvioitu rangaistusluonteisesta hallinnollisesta seuraamusmaksusta säättämistä, lainvastaiseksi todetun työtaistelun jatkamisen kriminalisointia ja työehtosopimuslain mukaista työtuomioistuimen tuomitsemaa hyvityssakkoa.

Rangaistusluonteinen hallinnollinen seuraamus ei sovellu hallitusohjelmakirjauksen toteuttamiseksi ensinnäkin siksi, että rangaistusluonteisen hallinnollisen seuraamusmaksun määrääminen liittyy viranomaisen valvontatoiminnassa havaittuun lainsäädännön rikkomiseen. Tällaiseen valvontatoimintaan soveltuvaa viranomaista ei ole. Lisäksi seuraamusmaksu tulisi määrättäväksi valtiolle, vaikka lainvastaisen työtaistelun jatkamisesta vahinkoa kärsii ensisijassa työnantaja. Seuraamusmaksun, kuten kriminalisoinninkin, olisi myös oltava viimesijainen keino seuraamuksen toteuttamiseksi. Työtuomioistuimen tuomitsemasta hyvityssakosta säättäminen puolestaan edellyttäisi muutoksenhaun järjestämistä, koska työtuomioistuimen tuomiot ovat lopullisia.

Työtuomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen välinen toimivallanjako

Työtuomioistuin on toimivaltainen ratkaisemaan työ- ja virkaehtopimuksiin sekä työ- ja virkaehtosopimuslainsäädäntöön perustuvia riita-asioita. Lainvastaisen työnseisauksen jatkamisen seuraamuksesta säädettäisiin työsopimuslaissa. Kyse olisi työsopimusvelvoitteiden noudattamatta jättämisestä johtuvasta seuraamuksesta ja siten yleinen tuomioistuin olisi toimivaltainen ratkaisemaan asian. Toimivallanjako työoikeudellisissa asioissa työtuomioistuimen ja yleisen tuomioistuimen välillä on laajempi ja

perusteellista valmistelua vaativa kysymys. Esityksen tarkoituksena ei ole ollut selvittää yleisesti tuomioistuin väliseen toimivallanjakoon liittyviä kysymyksiä tai esittää siihen muutoksia.

Katariina Jämsén
Erityisasiantuntija
Työ- ja elinkeinoministeriö